

## Wyroki Sądu Najwyższego z zakresu zabezpieczenia społecznego

PAULINA ROICKA

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

**STRESZCZENIE:** *Tekst prezentuje decyzje Sądu Najwyższego w sprawie diet dla pracowników delegowanych oraz w sprawie bezpodstawnego wzbogacenia pracownika, za którego pracodawca opłacił składki na ubezpieczenia społeczne.*

**SŁOWA KLUCZOWE:** *Sąd Najwyższy, pracownik delegowany, bezpodstawne wzbogacenie pracownika*

### Wyrok Sądu Najwyższego w sprawie diety dla pracowników delegowanych

W wyroku z dnia 14 listopada 2013 r. (II UK 204/13) Sąd Najwyższy orzekł, że oddelegowanie pracownika do pracy za granicą nie jest wysłaniem go w podróż służbową, a pracodawca nie może z tego tytułu wypłacać diet niepodlegających oskładkowaniu na rzecz ZUS. Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe diety wypłacane pracownikowi z tytułu podróży służbowej nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Kanwą dla tego orzeczenia był spór, jaki powstał między ZUS a przedsiębiorstwem budowlanym, które wysyłało jednego ze swoich pracowników na dłuższe okresy do pracy na różnych budowach poza granice Polski. Wyjazdy te trwały po kilka miesięcy i z tego tytułu pracownikowi wypłacano, obok wynagrodzenia za pracę odpowiadającego wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, także diety z tytułu podróży służbowej, których wartość znacznie przewyższała wysokość wypłacanego pracownikowi wynagrodzenia zasadniczego. Od tych diet pracodawca nie odprowadzał składek do ZUS.

Spór między ZUS a przedsiębiorstwem dotyczył stwierdzenia, czy pracownik każdorazowo odbywał podróż służbową do pracy na kilkumiesięczne okresy poza granice Polski, czy też był on pracownikiem delegowanym w rozumieniu odrębnych przepisów unijnych. W ocenie organu ubezpieczeń opisana praktyka spółki była niezgodna z obowiązującymi przepisami, gdyż wyjazdy do pracy za granicę nie były podróżami służbowymi, ale delegowaniem do pracy za granicą, co ZUS potwierdził stosownymi formularzami. W konsekwencji wypłacane przez pracodawcę należności z tytułu podróży służbowej faktycznie stanowiły część wynagrodzenia pracownika, od których należało odprowadzać składki na ubezpieczenie społeczne. Na tej podstawie pracodawca zobowiązany został do zapłacenia wszystkich zaległych składek od tak ustalonego wynagrodzenia za pracę.

Przy okazji tego orzeczenia Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na różnice między delegowaniem a podróżą służbową, w którą pracownik wysyłany jest incydentalnie, na polecenie pracodawcy, mającej charakter niecodziennego obowiązku pracownika. Delegowanie do czasowego wykonywania pracy za granicą przez pracownika jest z kolei okresową zmianą ustalonego w umowie o pracę miejsca wykonywania pracy. Wyjazd taki nie ma zatem charakteru krótkotrwałego i okazjonalnego, tak jak podróż służbowa.

## Wyrok Sądu Najwyższego w sprawie bezpodstawnego wzbogacenia pracownika, za którego pracodawca opłacił składki na ubezpieczenie społeczne

W wyroku z dnia 5 grudnia 2013 r. (III PZP 6/13) Sąd Najwyższy orzekł, że pracodawca (płatnik składek) uprawniony jest do dochodzenia od pracownika zwrotu kwoty odpowiadającej wysokości zaległych składek na ubezpieczenia społeczne uiszczonych do ZUS, które powinien finansować pracownik ze swoich środków. Termin przedawnienia tego roszczenia liczy się od dnia zapłaty tych składek przez pracodawcę.

Niniejsza sprawa dotyczyła lekarzy i personelu medycznego, których w latach 2005–2007 łączył ze szpitalem stosunek pracy oraz równocześnie wykonywana na rzecz szpitala, lecz zawarta z innym podmiotem, praca na podstawie umowy zlecenia. Taka sytuacja kwalifikowana jest na podstawie art. 9 ust. 4b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który stanowi, że **umowa zlecenia zawarta z własnym pracodawcą lub wykonywana na jego rzecz traktowana jest w zakresie ubezpieczenia społecznego jak umowa o pracę**. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne dla tej osoby stanowi łączny przychód, uzyskiwany zarówno z umowy o pracę, jak i umowy zlecenia.

Szpital nie odprowadzał na bieżąco za tych pracowników składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne i na Fundusz Pracy. W rezultacie lekarze otrzymywali większy dochód, który nie został pomniejszony o składki na ubezpieczenie

społeczne i zdrowotne, należne od umowy zlecenia.

W postępowaniu kontrolnym przeprowadzonym w 2011 r. przez ZUS organ ustalił, że składki należne od umowy zlecenia były obowiązkowe i nakazał szpitalowi uiszczenie tych zaległości. Szpital, odwołując się od tej decyzji, ostatecznie opłacił składki w 2012 r. w wyniku prawomocnego wyroku sądowego. Wystąpił następnie do pracowników o zwrot kwoty odpowiadającej wysokości uiszczonych przez niego składek, które powinny być sfinansowane ze środków pracownika.

Sprawa po raz kolejny stanęła przed sądem, który w pierwszej instancji uznał, że lekarze nie są zobowiązani do zwrotu równowartości składek pracodawcy, gdyż roszczenie pracodawcy przedawniło się po upływie trzech lat od dnia wymagalności składek (zgodnie z trzyletnim okresem przedawnienia roszczeń pracowniczych wynikających z kodeksu pracy).

Sąd Najwyższy, przed który ostatecznie sprawa trafiła, rozstrzygnął jednak, że okres przedawnienia powyższych roszczeń pracodawcy (płatnika) wobec pracowników liczy się nie od dnia ich wymagalności wobec organu rentowego, ale od dnia ich rzeczywistego uiszczenia przez pracodawcę. W rezultacie okres przedawnienia tych roszczeń jeszcze nie minął.

Sąd Najwyższy uznał, że uprawnienia pracodawcy do żądania od pracowników zwrotu kwoty odpowiadającej wartości uiszczonych składek wynika z przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, o którym mowa w art. 405 i nast. kodeksu cywilnego.

## Judgments of the Supreme Court on the social security issues

PAULINA ROICKA

**SUMMARY:** *In the first cited judgments, the Supreme Court ruled that the expenses allowance cannot be paid to posted workers and – as a part of an employee's remuneration – constitutes the basis for social security contributions. In the second judgment the Supreme Court stated that employer has a right to claim for the reimbursement of the outstanding social security contributions payable by the employee, which was paid by the employer as a result of court decision.*

**KEY WORDS:** *Judgment of the Supreme Court, expense allowance for posted workers are their remuneration, baseless enrichment of employee for whom employer paid social security contributions*